

11. listopad – sv. Martin

*Přijede-li Martin na bílém koni,
metelice za metelící se honí.*

*Martin a Kateřina na blátě,
vánoce na ledě.*

Tak zní nejznámější pranostiky na sv. Martina. Kdo ale vlastně byl sv. Martin?

Sv. Martin Tourský se narodil do pohanské rodiny setníka v římské provincii Panonii. S křesťanstvím se poprvé setkal zřejmě již jako dítě v severoitalské Pavii. Na základě otcovy vůle však musel vstoupit do jízdního pluku, s nímž byl následně odvelen do Galie.

Jak uvádí legenda, v zimě, když projížděl městskou branou, si všiml téměř nahého a úplně promrzlého chudáka. Protože u sebe neměl nic jiného než svůj plášť, rozetnul ho mečem napůl a polovinu chudákovi daroval. V noci se mu pak zdál sen, v němž spatřil Spasitele oděného do jím darované poloviny pláště. Ten pravil: „Tímto rouchem mne přioděl Martin ještě nepokřtěný.“

Zdroj obrázku: <https://martin.blansko.cz/svaty-martin>

Zanedlouho nato se Martin nechal pokřtít, vystoupil z vojska a na pozemku nedaleko Poitiers založil mnišskou osadu. V roce 371 ho věřící z Tours zvolili biskupem. Jelikož věděli, že by se zdráhal poctu přijmout, zajali ho lstí, odvedli do města a tam ho vysvětili. I poté žil skromným životem v malé chatrči u Loiry, kde později vzniklo opatství Marmoutier.

Pro křesťanství ve Francii toho mnoho vykonal, proto se mu začalo přezdívat apoštol Galie a později za vlády franckého krále Chlodvíka začal být vnímán jako ochránce křesťanů ve Francii. Dále je znám také jako patron chudých, vojáků, jezdců, pastýřů či vinařů.

***Na den sv. biskupa Martina,
milý hospodář a jeho družina
husy jedí, víno k tomu pijíce,
štědrého Martina chválíce;
páni, žáci a kněží se radují,
neb se jim koledy přibližují.
Pacholci a dívky svobodu mívají,
a u jiných pánův se zjednávají.***

(Selská pranostika z roku 1710)

Na den sv. Martina čeled' opouštěla službu, dostávala mzdu a hledala si nového hospodáře, nebo si případně o rok prodlužovala dohodu u toho stávajícího. A to byl také důvod k pořádné oslavě. Tzv. Martínkové tak mnohdy propili a projedli celoroční mzdu bez ohledu na to, zda již měli zajištěno jiné pracovní místo, nebo ne.

Na sv. Martina se konaly také posvícenské hody, jejichž neodmyslitelnou součástí byla pečená svatomartinská husa. Spojitost mezi sv. Martinem a husou vysvětlují hned dvě legendy. První legenda praví, že husy sv. Martina při kázání natolik rušily, že za to nyní pykají na svatomartinském pekáči. Ve druhé se vypráví o tom, že se sv. Martin před svou volbou biskupem ze skromnosti ukrýval v husníku, ale husy ho svým kejháním prozradily. Dlouhou tradici svatomartinské husy lze vidět také na martinské koledě ze 14. století, v níž o martinských hodech žáci prosili o „tučnou hus“.

Při společném svatomartinském obědě dostával od hospodyně čeledín křídlo, aby celý rok „lítal“. Z husí kosti zvané kobylka se pak také někdy předpovídalo počasí. „Na svatého Martina nejlepší je husina; pohled' na hrud' i na kosti, poznáš, jaká zima se přihostí. Je-li kobylka martinské husy hnědá, bude málo sněhu a na holo mrznout; je-li však bílá, bude hodně sněhu.“

Dalším tradičním pokrmem bylo také svatomartinské pečivo – rohlíky, rohy, podkovy sv. Martina. Martinské rohlíky pekla děvčata pro své milé. Buchty s povidly nebo mákem se dávaly jako dar odcházející čeledi.

K oslavám sv. Martina patří kromě pečené husy a svatomartinského pečiva také víno. Jedná se o mladé víno – první, které se od vinobraní může ochutnat. Tradičně se svatomartinská vína otevírají 11. listopadu v 11 hodin, a to na mnoha slavnostech po celém Česku.

Tak tedy: „Radost Martina – husa a džbán vína!“

Napsala: Mgr. Veronika Smetanová

Zdroj:

VONDRUŠKA, Vlastimil. Církevní rok a lidové obyčeje. České Budějovice: Dona 1991.

<https://www.muzeumkarlovamostu.cz/cz/karluv-most/pranostiky>